

Resumé

Over de sidste 30 år har dansk arkæologi afdækket en række store og rige monumentale bebyggelser fra den sene jernalder og vikingetiden. Men hvordan var forholdet mellem disse storgårde og deres lokale landskab?

I denne afhandling undersøges stednavne i relation til arkæologisk materiale i landskaberne omkring tre storgårde fra jernalderen og vikingetiden i Sydskandinavien: Gudme på Fyn, Tissø på Vestsjælland og Strøby Toftegård på Stevns.

I skandinavisk stednavneforskning har man været optaget af at identificere samfundsstrukturer afspejlet i visse ældre stednavnes betydningsindhold i studier af centralitet og magt i landskabet.

Afhandlingen argumenterer, at også de ældste bebyggelsesnavne og bosættelsens dynamiske udvikling i langtidsperspektiv er vigtige for at forstå storgårdenes lokalområder. Dette vises gennem analyserne af de tre undersøgelsesområder, der har helt forskellige udtryk, og dermed også kan formodes at have varierende udviklingsforløb gennem 1. årtusind.

Mens Gudmeområdet var næsten tomt for de ældste bebyggelsesnavnetyper, lå disse tæt omkring de yngre storgårde ved Tissø og Strøby Toftegård. Men mens der omkring Gudme og Tissø ses en aktiv dannelse af torpbebyggelser i sen vikingetid og middelalder er denne udvikling ikke markant på Stevns.

Afhandlingen fokuserer i to dybdegående diskussionsafsnit dels på navneendelsen -lev, der skal ses som nært forbundet med samfundsudviklingen mellem ca. 300 og 800 e.Kr., og dels på baggrunden for dannelsen af sakrale stednavne, der ses som mulige produkter af sociale processer i forbindelse med stormandssæder og kultcentre.